

Cornelissen, I., *Mathieu Smedts. De katholiek die Vrij Nederland redde* (Amsterdam: Nijgh en Van Ditmar, 2006, 222 blz., €19,90, ISBN 90 388 1444 5).

Oudere lezers zullen het zich beslist nog wel herinneren hoe tijdens de *sixties* van de vorige eeuw het weekblad *Vrij Nederland* onder een links georiënteerd, misschien vooral wat jonger publiek furore maakte. Onthullingen, beschuldigingen, rechtszaken, schokkende interviews, kritiek op alles wat ook maar zweemde naar gezagsvertegenwoordiging: de formule van het weekblad paste prima bij de ‘alles moet anders’-atmosfeer van de jaren zestig. Het drukte die mentaliteit uit en versterkte haar. Daarom lijkt het weinig twijfel dat het succes dat het blad in die tijd ondervond hoofdzakelijk op de tijdscontext van die woelige jaren is terug te voeren.

Vrij Nederland stond vanaf het midden van de jaren vijftig tot 1969 onder leiding van hoofdredacteur Mathieu Smedts. Over hem schreef de oudredacteur van het blad Igor Cornelissen een aardige, korte biografie. Het boek volgt de levensgang van Smedts op de voet, als Limburgs boerenzoon, seminarist, verzetsdeelnemer die door de Duitsers gevangen werd genomen en ter dood veroordeeld, maar aan zijn lot ternauwernood ontsnapte, als jarenlang journalist bij Lückers *Volkskrant*, en uiteindelijk dan als hoofdredacteur van *Vrij Nederland*. Het verhaal wordt met verve, een vlotte pen en veel sympathie voor de hoofdpersoon verteld. Onder pershistorisch opzicht zijn met name de hoofdstukken vijf, zes en zeven van belang. Daarin gaat het over Smedts’ optreden als hoofdredacteur, zijn manier van leiding geven (of juist niet!), zijn verhouding met de redacteurs, de conflicten en vetes enzovoorts. Echt systematisch wordt dat alles weliswaar niet aan de orde gesteld, maar via allerlei goed gekozen en illustratieve episodes rijst niettemin een aardig beeld op van Smedts, de redacteurs en hun blad in de jaren vijftig, zestig. Cornelissens eigen inbreng bij dat alles blijft zeker ook niet onbesproken.

Het boek heeft geen theoretische of methodische pretenties. Het presenteert zichzelf als een eenvoudige biografie zonder nadere in- of uitleiding. Een methodische kanttekening kan daarom alleen maar aansluiten bij de gekozen titel. Behalve dat het succes van het blad, zoals hierboven al is opgemerkt, mijns inziens méér op de tijdsomstandigheden dan op de hoofdredacteur is terug te voeren, is er nog een tweede aspect aan die titel dat enige bevreemding wekt. Hij suggereert namelijk een verband tussen Smedts’ katholieke geloofsovertuiging en de redding van het weekblad. (Wanneer dat niet de bedoeling was geweest, had Cornelissen zijn boek bijvoorbeeld ook kunnen betitelen met ‘de alcoholicus’ of ‘de rokkenjager’ die *Vrij Nederland* redde. In beide opzichten liet Smedts zich evenmin onbetuigd als in het belijden van zijn geloof.) Een dergelijk verband nu wordt in het boek nergens aan de orde gesteld. Ik zou persoonlijk ook niet weten in welke richting het te zoeken zou zijn. Of zou Cornelissen het zó uitzonderlijk vinden dat een katholiek in staat was een weekblad te redden, dat hij dat in de titel wilde uitdrukken? Als dat het geval is, laten zich achter een dergelijke visie wel wat vooroordelen

vermoeden.

Een uiteindelijke beoordeling van het boek is niet ingewikkeld. Het graaft niet diep, maar is een goed geschreven levensverhaal van de hoofdredacteur van een tijdelijk spraakmakend weekblad, voor een flink deel gebaseerd op de herinneringen van de schrijver, op de lang geleden al gepubliceerde memoires van Smedts zelf (*Een weerbarstig katholiek*, 1966), en op een aantal door de auteur afgenomen interviews met familie en bekenden. Op die manier kan het dienen als bouwsteen voor een pershistorische studie die het blad zeker verdient.

P. Luykx

Coté, J., Westerbeek-Veld, L., Bosma, U., *Recalling the Indies. Colonial culture en postcolonial identities* (Amsterdam: Aksant, 2005, 325 blz., €29,50, ISBN 90 5260 119 4).

Wie een boek schrijft of samenstelt heeft uiteraard lezers in gedachten. Een boek over Indische Nederlanders die (uiteindelijk) in Australië gevestigd zijn kan daarbij twee kanten op. Van Nederlandse lezers mag worden verondersteld dat zij bekend zijn met het begrip *Indo*, de grote sociale heterogeniteit van de groep, de overkomst van 300.000 ‘*repatrianten*’, van wie zo’n 240.00 Indische Nederlanders, naar het totaal verarmde naoorlogse Nederland en details uit de geschiedenis van de eerste jaren zoals de opkomst en neergang van het blad *Tong-Tong*. Hoewel het aantal Indische Nederlanders dat zich uiteindelijk in Australië en de Verenigde Staten gevestigd heeft (respectievelijk ongeveer 10.000 en 20.000) gering is, zal de Nederlandse lezer toch geïnteresseerd zijn in de geschiedenis van deze migranten, de selectiecriteria die Australië en de Verenigde Staten hanteerden, het verloop tussen de generaties, het al dan niet ontstaan van eigen clubs e.d. Nu is dit boek weliswaar in Amsterdam uitgegeven, maar in het Engels geschreven. Het is dus waarschijnlijk vooral bedoeld voor Australische lezers, die uiteraard een heel ander referentiekader hebben. Zij zullen primair geïnteresseerd zijn in vergelijkingen met andere immigranten uit dezelfde tijd en dan met name met de Nederlanders die, daartoe gestimuleerd door de Nederlandse regering, naar Australië gemigreerd zijn. Bovendien zal de Australische lezer geïnteresseerd zijn in de reacties van de Australische omgeving, toen nog gekenmerkt door onmiskenbaar raciale immigratiewetgeving, op de ‘Nederlanders van Aziatisch herkomst.’ Beide soorten lezers zullen van dit boek weinig wijzer worden.

De Australische lezer vindt wel enkele hoofdstukken die hem van nuttige achtergrondinformatie voorzien. Taylor en Bosma beschrijven in hun bijdragen de historische ontwikkeling van de Indo-bevolking en de ambivalente plaats die zij in de koloniale samenleving innam. Deze ambivalentie wordt ook weerspiegeld in de romanliteratuur, waaraan Coté een hoofdstuk heeft gewijd. Nu zijn romans een dubieuze historische bron, omdat de romancier nu eenmaal met treffende karakteristieken werkt. Wie romans als basis kiest voor een sociologische analyse moet een breed spectrum in de beschouwing betrekken en de romans ook in de literaire conventies van de tijd plaatsen. De heel of half Indische dame als *femme fatale* zoals zij bijvoorbeeld bij Daum en in Couperus’ *Stille Kracht* voorkomt, moet dan ook geplaatst worden in de mode van de tijd. In literatuur, schilderkunst en niet te vergeten films was de *femme fatale* nu eenmaal een geliefd thema. Zeker voor Australische lezers was het ook nodig geweest aandacht te schenken aan de Haagse romans van Couperus. Ook in deze boeken, die spelen in het Haagse patriciaat, komen wij herhaaldelijk Indische familieleden tegen. Een pendant hiervan ontbreekt, zover ik weet, in de Engelse literatuur. Het is niet moeilijk om stereotypen en vooroordelen te vinden in de belletrise, overigens ook met betrekking tot de totoks, maar het beeld dat Coté schetst is te eenzijdig. Wie op zoek is naar